

יום ה' כ"א אדר א' תשע"ז - (כ"ד כ"ה אדר א' חזרה שיש ש"ב"ק)

באר הגולה 256

הלכות תפלה סימן צו צו

צו שימנע פל הטרדות פדי שיכנון, וכו' ב' סעיפים:

א (א) כשהוא מתפלל (ב) לא יאחז בידו (ב) תפלין (ג) ולא ספר מכתבי הקדש ולא (ד) קערה מלאה ולא סכין (ה) ומעות וכפר, (ו) מפני שלבו עליהם שלא יפלו, ויטרד ותבטל כונתו. ולולב בזמנו (ז) מתר לאחז בידו, כיון שהאחיזה בידו היא מצנה אינו נטרד בשבילו: **ב** מתר לאחז מחזור-תפלות בידו בשעה שמתפלל, הואיל ותופס לצרף תפלה עצמה לא (ג) טריד, דומיא דלולב דמשום דלקיחתו מצנה לא טריד: הגה ומפל מקום אם לא הנה בידו קדם שהתחיל (ח) לא יחזיר אחריו בתפלה לשלו, אלא אם-כפן הנה במקום מותר שהוא מוכן, או מתר לשלו אפלו בתוך התפלה כדי (ז) (ט) להתפלל מתוכו (הרי"ף פרק מי שמתו):

א ברכות כ"ג
ב תרוסת הרשון וכו'
ינה

צו שלא יגהק וישלא יפהק בשעת התפלה, וכו' ה' סעיפים:

א לא (ב) יגהק (מוציא מגופו לפיו נפיתה מתוך שבעו, רי"ט"ו בלע"ז) ולא יפהק (פותח פיו להוציא רוח הפה). **ואם צריך (א) לפהק מתוך אכס, יניח ידו על פיו שלא תראה פתיחתו.** (ויזהר שלא יניח ידו על (ב) סנטרו בשעת התפלה, דהיינו דרך גפות הרוח) (טו והרי"ף): **ב** באסור לו (א) (ג) לרק. **ואם (ד) אי אפשר לו שלא לרק,**

באר היטב

(ב) תפלין. ובדיעבד א"צ לחזר ולהתפלל, ט"ז ופ"ח דלא ככ"ח. ומה שנהגים שהשי"ץ מחזיק בידו הסי"ת בשבת ואומר יקום פרקן וכו' נ"ל כיון שכונתו או להתפלל על לומדי-תורה ע"כ מחזיק הסי"ת בידו וכו' כטו לולב בזמנו, ט"ז: (ג) קערה. ודקא הגי שאם יפלו יש בהם הפסד או יזיקו לו, אבל שאר דברים מותר לאחז, רש"י ורי"ן. והרי"ף כתב בשם י"מ דהני לאו דוקא אלא ארקה דמלתא נקט דה"ה שאין לטל שום דבר בידו בשעת התפלה אלא לולב בלבד ע"ש. וכתב ט"ז, ומשעם זה נ"ל דיש לזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסדור שיירשם תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותה תפלה ולא יחפש אחריהם בשעה שמתפלל, כי יפסיד עי"ז ולא יכונן יפה עכ"ל: (א) טריד. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכונן מפני זה, מתר להגבירו כשיסוסם הברכה, סי"ח מ"א: (ד) להתפלל מתוכו. כתבתי לעיל בסי"ג צו ס"ק ב דהא"י ו"ל הנה מתפלל מתוך הפסד פני שיכנון מאד. ואף פתוחת השי"ץ תפלת י"ח והנה הסדור פתוח לפניו להיות אגזיו פתוחות על מה שאומר השי"ץ, של"ה: (ה) יגהק. שמוציא רוח מפיו קריח הפאכל שאכל. ולא יפהק. פותח פיו כמי שרוצה לישן: (ג) סנטרו. הניג לחי הפתוחות. ומה שקצת חנינים עושין פן, אינם מתפנים לשם יתרא רק לבסומי קלא, אבל שלא בשעת הנזמר אסור, ל"ח מ"א: (ג) לרק. אפלו בתפנתוים שלאחר התפלה אסור, דכל זמן שלא פסע ה"ל קעומר לפני המלקח, מ"א:

שערי תשובה

פקוחות לראות בפסד לית לן כה, פן כתבו בשם ספר תוצאות-חיים ומשמ"ז ז"ל וכן משמע לשון הוהר, ועין ולקמן סי' צח. כתב מח"ב שיש מי שכתב כשמוכרים ה' בתוך התפלה נושאים עיניהם למעלה, ומד' וקציעה כתב דלא צריך: [2] קערה. ובע"ז סי' צג כתב המג"א דהא"י ו"ל הנה מתפלל מתוך הפסד כו', וכתב [מח"ב] שבספר הכוננות כתב דפסוקי דזמרה יוצר אור היה אומר מתוך הסדור אף תפלת י"ח היה אומר בעינים סגורות. וכתב מח"ב שכל אהר ישער ומשעם זה נ"ל דיש לזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסדור שיירשם תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותה תפלה ולא יחפש אחריהם בשעה שמתפלל, כי יפסיד עי"ז ולא יכונן יפה עכ"ל: (א) טריד. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכונן מפני זה, מתר להגבירו כשיסוסם הברכה, סי"ח מ"א: (ד) להתפלל מתוכו. כתבתי לעיל בסי"ג צו ס"ק ב דהא"י ו"ל הנה מתפלל מתוך הפסד פני שיכנון מאד. ואף פתוחת השי"ץ תפלת י"ח והנה הסדור פתוח לפניו להיות אגזיו פתוחות על מה שאומר השי"ץ, של"ה: (ה) יגהק. שמוציא רוח מפיו קריח הפאכל שאכל. ולא יפהק. פותח פיו כמי שרוצה לישן: (ג) סנטרו. הניג לחי הפתוחות. ומה שקצת חנינים עושין פן, אינם מתפנים לשם יתרא רק לבסומי קלא, אבל שלא בשעת הנזמר אסור, ל"ח מ"א: (ג) לרק. אפלו בתפנתוים שלאחר התפלה אסור, דכל זמן שלא פסע ה"ל קעומר לפני המלקח, מ"א:

משנה ברורה

שהרי אומרים⁽¹⁸⁾ "כשם שמקדישים אותו בשמי מרום"⁽¹⁹⁾ וכו': **א** (א) כשהוא מתפלל. בפרימגדים כתב דהוא הדין בשעת קריאת שמעו⁽²⁰⁾ ופסוקי דזמרה: (ב) לא יאחז וכו'. ובדיעבד (ב) אין צריך לחזר ולהתפלל, (ג) אם לא שידע שעל-ידיה לא כגון ב"אבות". ומתיר השי"ץ להתחזיק הספר-תורה⁽²¹⁾ בידו בשבת כשאומר "יקום פרקן"⁽²²⁾, דכיון שכונתו או להתפלל על לומדי-תורה על-פני מחזיק הספר-תורה בידו ולא לשם שמירה, והני כמו לולב⁽²³⁾ בזמנו⁽²⁴⁾, וכן מתר להחזיק בידו (ג) ולא ספר וכו'. והוא הדין (ד) פל ספרים שלנו: (ד) קערה מלאה. שלבו עליה שלא ישפך מפנה; ובספין, שלא יפל לארץ ויתקע בגולו; ובמעות, שלא יתפזרו, (ה) ואף אם הם צורדין טריד שמא יאבדו, אם לא שאוחזן באפן דליקא למחש שפא יאבדו. וכתב בכרכי-יוסף, דהוא הדין דאסור להושיב תינוק לפניו בשעת תפלה: (ה) ומעות וכפר וכו'. ודוקא הגי, שאם יפלו יש בהם הפסד או יזיקו לו, (ו) אבל שאר דברים מותר לאחז. ויש אומרים דהני לאו דוקא, אלא ארקה דמלתא נקט, והוא הדין שאין לטל שום דבר בידו בשעת התפלה⁽²⁵⁾, וכן הספיק השי"ץ: (ו) מפני שלבו וכו'. צריך עיין אם מתר לקח תפלין וספר-תורה בידו היכא דמתנרא מפני גנבים, דאפשר דהתירו לו [פמ"ג]: (ז) מתר לאחז וכו'. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכונן, (ז) מתר להגבירו⁽²⁶⁾ כשיסוסם הברכה שהוא עומד בה, (ח) ואי לא הכי לא יפסיק, וכל-שכן שאין לקרן באצבע וכיוצא בשעת תפלה. אם התחיל להתפלל שמונה-עשרה ונתבלבל⁽²⁷⁾, מתר לילוף⁽²⁸⁾ למקום הדרוע לו⁽²⁹⁾ לקח משם סדורו⁽³⁰⁾ [ח"א]: **ב** (ח) לא יחזיר אחריו. מפני שמתיר. וכתב ט"ז, דהוא הדין דיש לזהר למי שמתפלל מתוך הסדור, שיירשם תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותו תפלה ולא יחפש אחריהם בשעה שמתפלל, כי יפסיד על-ידיה ולא יכונן יפה: (ח) וכן כתב בכרכי-יוסף שכן נוהגין רבים מאנשי מעשה כשרוצין לומר תפלה מחדשת כגון "עננו", או כגון "ותודיענו" כשחל יום-טוב במוצאי-שבת: (ט) להתפלל מתוכו. ונמצא (ט) באחרונים, שאף בתפנתוים השי"ץ נכון הוא שיהיה הסדור פתוח לפניו, להיות אגזיו פתוחות על מה שאומר השי"ץ:

באור הלכה

סעיף כג. אף לפי מה שכתבו האחרונים בשם הוהר דצריך להצעים עיניו בשעת תפלה, נראה שהוהר הקדוש חולק בזה על תלמידא דין, עין שם. ובתניי-אדם קלל כב דין יא משמע, דעקר האסור אף לפי הוהר הוא דוקא כשמתפלל בעיניו הפתוחות או בשאר דברים, אבל אם עיניו למטה בלפי ארץ ואין מכוון או להתפלל בדבר אחר, לכולי עלמא שרי ונשתי-אדם שם כתב "מקדים עליו מלאך המות" והוא מזהר הקדוש, ולא פליגי קלל; ומפל מקום לכתחלה נכון להתמיר לצעם עיניו כדי שלא יספכל בדבר אחר:

א (א) לפהק מתוך אכס. הוא הדין (ב) דבגהוק מתוך אכס ליכא אסורא⁽³¹⁾, ומה דלא נקטו, אפשר משום (ג) דבו ליכא חיובא להניח ידו, שאין פתיחת פיו רב בל-כף, וגם הוא לזמן מועט מאד, מה שאין כן בפהוק: (ב) סנטרו. הניג לחי הפתוחות. וחנינים העושים פן בשעת הנזמר (ג) מתר, לפי שאינם מתפנים לגפות אלא להנעים את הקול, אבל שלא בשעת הנזמר אסור: **ב** (ג) לרק. (ד) וכל שאסור בתוך התפלה אסור אפלו בתפנתוים שלאחר התפלה, (ה) דכל זמן שלא פסע הוי לה קעומר לפני המלקח⁽³²⁾: (ד) אי אפשר לו וכו'. (ו) כגון שיצטער בזה ויהיה טריד בהפלתו⁽³³⁾:

שער הציון

(ב) ט"ז ופ"ח ח"ד ושי"א, דלא ככ"ח: (ג) ט"ז, ונראה לי דכזה יחזר אף בזמנו שאם לא יאחזם וכו': (א) מחצית-השקל: (ד) הגר"א: (ה) מגן-אבירים עין שם: (ו) מגן-אברהם ומאמר-מרדכי: (ז) ספר חסידים ומגן-אברהם: (ח) פרימגדים: (ט) של"ה ובאר היטב: (י) גמרא: (כ) פן מצד הפרימגדים והמאמר-מרדכי: (ג) מגן-אברהם: (ד) מגן-אברהם: (ה) מגן-אברהם: (ו) מגן-אברהם: (ז) חיי-אדם: (ח) מגן-אברהם: (ט) מגן-אברהם:

הַלְבוֹת תְּפִלָּה סִימָן צו צח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

ואחר הקריאה נמתין כדי הליך ד' אמות⁽⁴⁾, וכדלעיל בסימן צב קע"ה טו.

(4) ובטעם הדבר כתב הערוך השלחן (סי' צב ס"ג), שהוא כדי שלא יראה כיוקע על מה שיאמר אחר כך. והכף החיים (שם ס"ק מא) כתב שהוא מחשש שמוא נשאר מעט רוק בפיו.

(5) כאן סתם כדבריו בביה"ל שם (ד"ה הרוק), שאפילו רוק שנזדמן לו באינס ואינו יכול לבלועו, צריך להמתין כדי הילוך ארבע אמות אחר הרקיקה ע"שיתפלל, ושלא כדעת החיי אדם שהביא שם.

[משנ"ב ס"ק ה]

כגון כְּבִדָּה תַּחֲתוֹ⁽⁶⁾.

(6) ולירוק על הרצפה באופן שיבלע הרוק מיד בקרקע ולא יראה, כתב השו"ע הרב (ס"ב) שאף על פי כן לכתחילה צריך לרוק לתוך בגד.

[משנ"ב ס"ק ז]

שְׂזוֹרְקוּ בְּיָדוֹ לְאַחֲרָיו⁽⁷⁾.

(7) ואחרי שיגמור את תפילת שמונה עשרה, כתב השלחן שלמה (ס"ב) שיראה לדורס את הרוק ברגליו, וכמו שמבואר בשו"ע לקמן (סי' קנ"א ס"ז) שמפני כבוד בית הכנסת צריך לכסות את הרוק או לדורסו ברגליו.

[משנ"ב ס"ק ט]

עַל־כֵּן אֶזְלִינָן בְּתַר יָמִין וּשְׂמָאל שֶׁל הָאָדָם⁽⁸⁾.

(8) ובאיטר יד, כתב הגר"ח קניבסקי (קונטרס איש איטר [הנדפס בסוף מסכת ציצית ותפילין] אות כא) שמבואר בפמ"ג (א"א ס"ק ו) שהולכים לפי שמאל וימין שלו, וכן כתב הכף החיים (ס"ק טו), אך הוסיף הגר"ח קניבסקי שלפי הטעם שכתב המג"א (ס"ק ו) בשם שבלי הלקט שלימינו אסור ולשמאלו מותר משום שנאמר "ה' צלך על יד ימיניך", אם כן גם באיטר הולכים לפי ימין ושמאל של העולם, וכמו שמוכח בביה"ל לקמן (סי' קכ"ג ס"ג ד"ה כשפוסע).

[משנ"ב ס"ק יא]

בְּיָדוֹ⁽⁹⁾, וְאִם עָבַר וְנִטְלָה, יִשְׁפָּשֵׁף יָדוֹ בְּתַלְתְּלוֹ⁽¹⁰⁾.

(9) וכן אם הכינה או שאר בעלי חיים כעת לא עוקצים אותו, אלא שנמצאים על בגדיו וחושש שיכנסו לפנים מבגדיו לעוקצו, והדבר נוטרידו בתפילה, כתב הכף החיים (ס"ק יח) שמוותר לו לסלקם על ידי בגד.

(10) ואף שצריך נטילה משום רוח רעה [כדלהלן ס"ק יב], ולרוח רעה הרי צריך רוקא מים [כמבואר בשו"ע לעיל סי' ד ס"ח ו-כב, ובמשנ"ב שם ס"ק לט, וכמו שמשמע במאמר מרדכי ס"ק ג], צריך לומר שבנגיעה בכינה יש גם משום נקיות, ולכן כשעומד בתפילתו ואין באפשרותו ליטול ידיו, הקלו להתפלל כשרוח רעה שורה על ידיו, ומה שמשפסף ידיו הוא רק לנקיות [כדלעיל בשו"ע סי' ד סכ"ב].

[משנ"ב ס"ק יב]

דְּהַנּוּנֵעַ בְּכַנְהָ צָרִיף לְטַל יְדָיו בְּמִימָם⁽¹¹⁾.

(11) ולענין נגיעה בפרעוש, כתב לעיל (סי' ד ס"ק מה) שאם נגע בו, אפשר שדי בנקיון בעלמא ואין צריך נטילת ידיים.

[משנ"ב ס"ק יג]

אֶפְלוּ נְפֵל רְבוּ⁽¹²⁾.

(12) וכן אם נתרשלו התפילין ואינן מהודקות, כתב הערוך השלחן (ס"ו) שיכול לחזקן כמו בטלית, שאין ההפסק ניכר בזה כל כך.

[משנ"ב ס"ק יד]

דְּעִטְפָה הַיִּי הַפְּסָק⁽¹³⁾.

(13) ומשמע מדבריו לעיל (סי' ח ס"ק מ) שאדם אחר יכול לקחת את הטלית וליתנה על גבי ראשו וגופו של המתפלל.

[משנ"ב ס"ק יז]

דְּמִשׁוּי שֶׁל אַרְבָּעָה קַבִּין אִם הֵם עָלְיוּ מְבֻטְלִים כְּפִתּוֹ⁽¹⁴⁾.

(14) ושיעור ארבעה קבין, כתב בספר בירור הלכה (כאן) שלדעת הגר"ח נאה הוא 5.5 ק"ג, ולדעת החו"א הוא 9.6 ליטר [במרה ולא במשקל].

סִימָן צח

צָרִיף שְׂיִהֶיָה לוֹ כְּנָנָה בְּתַפְלָתוֹ

[משנ"ב ס"ק א]

רַק תְּפַלֵּל כְּפִשְׁטוֹ לְהַבִּין הַדְּבָרִים⁽¹⁾.

(1) והוסיף הכף החיים (ס"ק ב) שגם צריך להזהר בתיבות ובאותיות ובנקודות לאומן בצורה מדויקת בתיקון וציון: שלא יחסר מהן שום דבר.

[משנ"ב שם]

דְּאֵלוּ הַפְּנִיּוֹת הַמְּבַאֲרִים כָּאֵן בְּשִׁלְחָן־עֲרוּךְ⁽²⁾.

(2) ובכוונה זו שצריך לכוון העומד בתפילה לפני ה', ביאר בחידושי הגר"ח על הרמב"ם (פ"ד מהל' הפילה) שאינו מדין כוונה, אלא הוא מעצם מעשה התפילה, ואם אינו רואה עצמו כך, הרי הוא בכלל 'מתעסק', ודבר זה מעכב בכל התפילה. מאידך, בגליונות החו"א (שם) כתב שכל אדם העומד להתפלל לעולם אינו בגדר 'מתעסק', שהרי יש בו ידיעה כהה שהוא עומד בתפילה לפני ה', אלא שאין ליבו ער לזה כל כך, ובידיעה די בידיעה קלושה. והגר"ח אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' א אות ב) כתב שצריך עיון בענין המתפלל וליבו בל עמו, וטרוד במחשבתו ואינו מרגיש כלל שהשפתיים נעות והפה ממשיך בתפילה, כי לכאורה נראה שמתעסק גרוע יותר מחסרון כוונה במצוה, ויש לחשוב באותה עשה כאילו הגיע לשכרותו של לוט, הואיל ולא ידע כלל שהוא מדבר.

יום א' כ"ו אדר א' תשע"ו

קכט באר הגולה

ג שם פרוש ישי
ד שם בתוספת
ה כבא מציעא ק"א

הלבנות תפלה סימן צו צח

מבליעו בכסותו בענין (ח) שלא יחא (ז) נראה. ואם הוא אסטניס (פרוש, שאינו יכול לראות דבר מאוס) (ו) ואינו יכול להבליעו בכסותו, (ז) זורקו לאחוריו: (ז) ואם אי אפשר לזרקו לאחוריו וזרקו (ה) לשמאלו אבל לא לימינו. (ח) וכל-שכן לפניו (ו) [1] דאסור (הר"י פרק מי שמתו). והא דלקמן בריש סימן כג שהופך פניו לצד שמאל תחלה שהוא ימין של הקדוש-ברוך-הוא, (ט) יש לומר והטעם בין שמעולם לא ירדה השכינה למטה מעשנה, אם-כן אין השכינה כנגד המתפלל, ולפיכך חלקו כבוד לזמין ידה ברקיקה שהיא בשעת תפלה, אבל כשפוסע שלש פסיעות, האדם מרחיק עצמו ממקום תפלתו, (י) והוא כנגד השכינה, ולפיכך נותן שלום לשמאלו, שאז הוא כנגד ימינו של הקדוש-ברוך-הוא (כ"י בשם אביו): ג יאם פנה עוקצתו, ימשמש בכגדיו להסינה שלא תתבשל פונתו, אבל לא יסינה (יא) בידו: הגה ודוקא בשעת התפלה, אבל שלא בשעת התפלה יכול לטל (י) כנה ולזרקקה בבית-הכנסת (א"י) [ועין לעיל (יב) סימן ד סעיף (ח): ד יאם נשמת טליתו ממקומו (יג) יכול למשמש בו (ח) ולהחזירו, אבל אם נפל (יד) פלו (טו) אינו יכול לתור ולהתעשף בו (טז) דהרי הפסק: ה הנושא משאווי על כתפיו והגיע זמן תפלה, פחות מארבעה קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל: ארבעה קבין, מניחם (יז) על-גבי קרקע ומתפלל:

צח צריך שיהיה לו פונה בתפלתו, ובו ה' סעיפים:

א * המתפלל צריך שיכונן (ב) בלבו (א) פרוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשב באלו שכינה כנגדו, ויסיר כל המתשבות השורדות אותו עד שתשארו מתשבתו וכונתו זכה בתפלתו. ויחשב באלו* הנה מדבר לפני מלך בשר ודם הנה מסדר דבריו ומכונן בהם יפה לכל יפשל, קל-וחמר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא שהוא חוקר כל המתשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכונני בתפלתם

א ברכות ל' ב ס"א
השו"ו
* צריך לומר: פי
אלו, כן אימא בד"א
[מאמ"ו]

שיערי תשובה

בעצמו אם יכול לזון יותר מתוך הספר או בע"פ וזכה יעשה עפ"י מדימו, וכן מבאר שם במג"א וזכ"א בכה"ס שם. ומ"ש ב"ט"ז שירשם תחלה, ע"כ מ"ש לקמן סימן קיט בשם הכרי"ם:

[1] דאסור. עבה"ט דאם א"א כו' מהר. וכתב בש"צ דכ"מ יש לו להמתין אח"כ כדי ששור הלוח ד"א כמ"ש הטור ב"ס' צב בשם הירושלמי ע"ש, ועין ב"ט"ז יו"ד ס' קעט. וכתב בספר פריקאדמה: זמן שמשים פתי-עניו בתפלת י"ח, אם הם רפויים בחטמו שקרובים לפל בכריעות והשפתניות נכון להחמיר שיקשרם או יתקדם על-ידי חוט, וזכ"א בשלמי-צבור ע"ש:

ע"י בגד או די גנקיון עפר, מ"א: (ח) ולהחזירו. אפלו נפל רבו, מ"א: (ב) בלבו. כתב בספר הגן: לבטל מחשבה רעה בשעת התפלה יאמר (ז) בנה. (ז) בלבו. כתב בספר הגן: לבטל מחשבה רעה בשעת התפלה יאמר

באר היטב

(ז) נראה. ודוקא בבגד הסתמן אבל בבגד העליון בין שהרק נראה אסור. הר"י. ובמדינתנו שלובשין פציל"ס אף שהרק נראה מטר בין שעשוי לכה. מ"א וע"ל ס' צב ס"ק ו"ד: (ה) לשמאלו. כ"י הקשה דכאן נותן מעלה לזמין האדם, ולקמן בדין ג' פסיעות חילק כבוד יותר לשמאלו מפני שהוא ימין דשכינה ע"ש. ותרגו אחרונים דהכא בשעת ריקתו מסלק ממנו כבוד דשכינה וכמ"ש בענין התפלה וכו' ע"כ אוליין פתר זמין ושמאל של האדם, משא"כ בג' פסיעות שהרי משפתנה לשכינה ע"כ אוליין פתר זמין דשכינה: (י) דאסור. ואם א"א לו לרק אלא לפניו או לימינו והוא מצטרף בתפלה ע"י שאינו יכול לרק, מטר לו לרק לפניו או לימינו, ב"ח וע"ת: (י) בנה. (ב) בלבו. כתב בספר הגן: לבטל מחשבה רעה בשעת התפלה יאמר

משנה ברורה

ואחר הרקיקה ימתין כדי הלוח ד' אמות⁽⁴⁾, וכדלעיל בסימן צב סעיף ט'⁽⁵⁾: (ה) שלא יחא נראה. כגון בבגד תחתון⁽⁶⁾, אבל בבגד עליון בין שהרק נראה, אסור. ובמדינתנו שלובשין פאצילעס, אף שהרק נראה אפשר דמתר, דכ"כ שש"י לכה אין בו משום מאוס, כן כתב המגן-אברהם, אבל (ו) שארי אחרונים כתבו שגם בזה צריך לכה מקום הרק שלא יחא נראה: (ו) ואינו יכול וכו'. פרוש, (ח) שמאוס לו להבליעו בכסותו, או שאינו יכול לשהוחו בפיו עד שיבליענו, (ט) או שהוא כסות נאה, ואם נצרכנו שיבליענו בו שרדנו גם-כן: (ז) זורקו לאחוריו. ה"נו (י) שהופך פניו לאחוריו או שזרקו בידו לאחוריו⁽⁷⁾, (ב) אבל לא כלפי מעלה, שנגרעה כופר: (ח) וכל-שכן לפניו. מפני שהמתפלל, שכינה לפניו. ומכל מקום (יז) אם אי אפשר לו לרק אלא לפניו או לימינו, והוא מצטרף בתפלה על-ידי שאינו יכול לרק, מטר לו לרק לימינו ואפלו לפניו: (ט) יש לומר והטעם וכו'. והאחרונים תרצו בפשיטות, דהכא בשעת ריקתו מסלק ממנו כבוד השכינה, וכמו שכתוב בסימן ג לענין "התפלה מקבדים וכו'", על-כן אוליין פתר זמין ושמאל של האדם⁽⁸⁾, מה שאין כן בסימן כג דא"י בהשפתנה שמשפתנה בסוף תפלתו להשכינה, על-כן אוליין פתר זמין דשכינה: (י) והוא כנגד השכינה. רוצה לומר, (יג) שעל-קרחה פננה או בעת השפתניה להשפתנות נגד השכינה שהיא למעלה מעשנה, פי הלא לא ירדה למטה: ג (יא) בידו⁽⁹⁾. ואם עבר

הקטלה, ולשפף ידו בכתל⁽¹⁰⁾ או בדבר אחר, וכדלעיל בסימן צב סעיף ו: (יב) סימן ד סעיף יח. דמבאר שם דהנוגע בשם כנה צריך לטל ידיו במים⁽¹¹⁾ מפני רוח רעה השורה על הידים, וכל-שכן (יז) אם הוא קדם התפלה, דצריך לטל ידיו במים מפני התפלה: ד (יג) יכול למשמש וכו'. (טו) אפלו נפל רבו⁽¹²⁾: (יד) פלו. אפלו אם נשאר צדין בידו, (טז) העטיפה הרי הפסק⁽¹³⁾: (טז) אינו יכול וכו'. ואם עבר והתעשף בו אין צריך להתחיל מתחלת הברכה, אלא (יח) גומר התפלה והולך, וכשיגמר תפלתו (יח) ימשמש בו ויברך. ועין לעיל בסימן ח סעיף טו ובמשנה ברורה שם. זמן שמשים פתי-ענינים שקורין ברי"ל, אם הם רפויין בחטמו שקרוב לפל על-ידי כריעות והשפתניות, נכון להחמיר שיקשרם מתחלה בחוט [אחרונים]: (טז) דהרי הפסק. אם לא (יט) שהיא טיור על-ידי-זה ואינו יכול לזון, ילבישנו קשיסים הבדקה: ה (יז) על-גבי קרקע. דמשוי של ארבעה קבין אם הם עליו מבטלים בנתה⁽¹⁴⁾:

א פרוש המלות. (א) ואל כגון האדם בשמות ויחודים, רק יתפלל בפשוטו להבין הדברים⁽¹⁾ ככונת הלב; אם לא מי שהוא בא בסוד ה' ויודע לכונן בה בלכא ורעותא ודחילו, דאי לאו הכי, חס ושלום מקלקל בנה הרבה, עין מגן-אברהם בשם הזמר. ובתשובה רש"ל סימן צח כתב באופן והעיד על הר"ש שאמר אחרי שלמד סתרי הקבלה, שהוא מתפלל בהינוק בן-יומו. ועין בפני-הדוש ריש פרק אין עומדין שכתב, דאלו הפננות המבארים פאן בשלחן-ערוה⁽²⁾

שער הציון

הרגום: 1 משפטים.
(1) עלת-מיד ואלה רבה ומגן-גבורים: (ח) מגן-אברהם: (ט) הגר"י: (י) אליה רבה ומגן-גבורים: (יא) כלי-בו: (יב) ב"ח וש"א: (יג) לבוש: (יד) אלה רבה וקרימקדים ומאמר-מרדכי וכן משמע מהגר"א סימן ד סעיף יח אות כז ד"ה והנוגע בכנה וכו', דלא כלבוש והגר"י: (טו) מגן-אברהם: (טז) פשוט: (יז) אלה רבה: (יח) פרי חדש: (יט) הגר"י, ולמד מלעיל סוף סימן צו במגן-אברהם, עין שם: (א) מגן-אברהם ומגן-גבורים:

מילואים הלכות תפלה סימן צו

המשך מעמוד 256

השדה ח"ג ברכות י, ב) שדוקא לענין רוק כתב כן, וכן מה שכתב המשנ"ב לקמן (שם) היינו דוקא לענין להפסיק בדיבור שאינו נצרך, אבל אם סיים תפילתו ואינו יכול לפסוע כיון שיכנס לתוך ארבע אמות של מתפלל שאחריו, מותר לו לשבת אם הוא חוץ לארבע אמות של המתפלל שאחריו. וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' קב ס"ק כ נפקא מינה מדין זה.

[משנ"ב ס"ק ד]

פגון ש'יצטער ב'נה ו'יהיה טרוד בתפלתו⁽¹³⁾.

(3) וביאר הערוך השלחן (ס"ג) שמדובר ברוק שאינו יכול לבולעו, ככחו וניעה. וגם בצואת האף, כתבו השולחן שלמה (ס"ב) והערוך השלחן (שם) שהדין כן.

סימן צז

שלא יגהק ושללא יפהק בשעת התפלה

[משנ"ב ס"ק א]

הוא הדין דבגהוק מתוף אָנס לִיכא אַסורא⁽¹⁾.

(1) ובשעת הפיהוק או הגיהוק, כתב המקור חיים (ס"א), שלא ימשיך לומר תיבות מהתפילה.

[משנ"ב ס"ק ג]

דְּכָל זְמַן שְׁלֵא פִּסַּע הָיִי לָהּ כְּעוֹמֵד לְפָנֵי הַמִּלָּךְ⁽²⁾.

(2) ואף שכבר אמר 'היו לרצון' וכו', כתב לקמן (סי' קכב ס"ק ה) שנחשב כעומד לפני המלך כל זמן שלא פסע. וביאר הגר"ח קניבסקי (שיח

הלכות תפלה סימן ק קא

המשך מעמוד 260

להמתין עד שייגיע הש"ץ לברכת 'רצה', ומשם ואילך ישמע מהש"ץ. ואף שכתב בביה"ל לקמן (סי' רעא ס"ב ד"ה דאיתקש) שאין לחלק ברכה אחת ולצאת בה ידי חובה באופן שחציה באמירה וחציה בשמיעה, והרי שלש הברכות הראשונות או שלש האחרונות נחשבות כאחת, צריך לומר שסובר שלענין זה לא אומרים שנחשבות כאחת (זה השלחן לגר"ש דבליצקי ח"א סי' קצד).

[משנ"ב ס"ק ו]

דְּקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע⁽¹⁴⁾, וְכָל הַמְּשַׁמֵּעַ קוֹלוֹ בְּתַפְלָתוֹ⁽¹⁵⁾ הָרִי זֶה מְקַטְנֵי אָמְנָה⁽¹⁶⁾ וכו', יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּעֵינָיו שְׂכֻל לְכַנְּוֹ⁽¹⁷⁾.

(14) ומטעם זה הוכיח בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד סוף סי' טו), שקול דיבור של אשה אינו נחשב לערוה אפילו אם דיבורה נעים, שאם לא כן אולי חנה התפללה בלחש כיון שעלי עמד בסמוך אליה, ולא רצתה שישמע את קולה.

(15) ולומר באמצע התפילה תיבות 'מוריד הגשם' או 'יעלה ויבוא' וכדו' בקול, כדי להזכיר לציבור, כתב בביה"ל לקמן (סי' קיד ס"ב ד"ה אסור) שאף שהמג"א (שם ס"ק ב) כתב שהש"ץ יכריז בתוך תפילתו בלחש 'מוריד הגשם', אין נכון לעשות כן, ולא ביאר הטעם.

וכן החו"מ (דינים והנהגות פ"ד אות כד, דעת נוטה תפלה תשובה קמו) הורה שלא יעשה כן, משום שאין זה דרך ארץ בתפילה, והוסיף הגר"ח קניבסקי (שם) שמ"מ המנהג להקל בזה, וגם החו"מ לא אמר שהדבר אסור אלא שאינו דרך ארץ. ודעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ארחות הלכה הע' 20) שאף לדעת המג"א הנ"ל היינו דוקא שהש"ץ או השמש יעשו כן, אבל לא שאחד מהמתפללים יאמר באמצע תפילתו בקול, משום שהוא דבר מבוזה לעשות כן בשעה שעומד לפני המלך בתפילה.

(16) ואף שבגמרא בסוטה (לב, ב) מבואר טעם אחר, שתיקנו להתפלל בלחש כדי שלא לבייש עוברי עבירה שמתוודים בתפילתם, תירץ המהרש"א (חידושי אגרות שם) שאם כולם היו מתפללים בקול לא היינו אומרים שהמגביה קולו הוא מקטני אמנה, ורק לאחר שתיקנו להתפלל בלחש בגלל עוברי עבירה, מי שמגביה קולו נקרא מקטני אמנה.

(17) וציבור שאינם יודעים להתפלל בעצמם, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ג סי' ו) שיכולים לומר עם הש"ץ מילה במילה, וכשיש לחוש שבלחש לא יאמרו או שלא יתרגלו להתפלל בעצמם, יכולים להתפלל בקול.

(18) שלאחר שאמר 'השם' של סיום הברכה אסור לו לחזור, אבל קודם לכן יכול לחזור, ואף שחזור לומר שם שמים.

(8) ואם לא כיוון בברכת 'אבות' ועדיין לא התחיל את הברכה השניה, כתב הגר"ח קניבסקי (שיח השדה ח"ג ברכות יג, ב) בשם החו"מ שיכול לחשוב בליבו פירוש המילות של ברכת 'אבות', ונחשב שכיוון בה, אך כתב, שבמשנ"ב (ס"ק ד) וכן בביה"ל (ד"ה והאידינא) מבואר לא כן. וראה מה שכתבנו לעיל סי' סג ס"ק יד לענין קריאת שמע.

והוסיף הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קכ-קכא), שלדעת החו"מ הנ"ל גם אם נזכר שלא כיוון לאחר שכבר אמר 'ברוך אתה ה' ועדיין לא חתם 'מגן אברהם', לא יסיים 'למדני חוקיך' ויחזור לומר את הברכה בכוונה, אלא יכוון במחשבתו מראש הברכה.

[ביה"ל ד"ה המתפלל]

שְׁלֵא יְהֵא לְבוּ פוּנָה בְּאִמְצַע הַבְּרָכָה לְדַכְרִים אַחֲרֵיהֶם⁽⁹⁾, וְאִפְלוּ אִם בְּעַת שְׂיֵאמֵר אַחֲרֵיהֶם תַּפְלוּת שֶׁל הַבְּרָכָה יִחָזַר וְיִכְתּוּב⁽¹⁰⁾.

(9) ולהפסיק בברכת 'אבות' כדי לשמוע קדושה וכדו', דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פי"א הע' יג) שמוותר.

(10) וביאר בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ה סי' ה אות א), שודאי מדובר שכשאמר את תיבות הברכה ידע מה שאומר, והיינו שהתחיל ברכת 'אבות' בכוונה, והפסיק באיזה הרהורי דברים, ואחר כך אמר 'אלוקי אברהם' בכוונה, ומ"מ צריך היה להיזהר בזה, כיון שליבו פנה לדברים אחרים.

[ביה"ל ד"ה והאידינא]

שְׂיִכְרֵךְ עוֹד בְּרִכּוֹת שְׁבוּרָאֵי לֹא יֵצֵא בְּהֶם⁽¹¹⁾ וכו', וְיִמְתִּין עַל הַשִּׁי"ק⁽¹²⁾ וכו', לְבָרְכָת "אֵתָה גְבוּר" יִתְחִיל בְּעֵצְמוֹ⁽¹³⁾.

(11) וישוב לזה כתבו הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' כז) והגר"ש אויערבך (שיח הלכה סי' קא אות ד), שצריך לומר שגם בלא כוונה אין זו ברכה לבטלה, שנקראת תפילה אלא שחסרה בה כוונה, ולכן גם כשאי אפשר לו לכוון בשום אופן, מ"מ כשהתפלל קיים מצוה, והוסיף הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב שם), שגם בספר בית אלקים להמבי"ט כתב שיש מצוה בקריאת התיבות אף על פי שלא כיוון.

(12) וש"ץ שלא כיוון ב'אבות' בתפילת לחש, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קכב) שימשיך בתפילתו ולא יפסיק.

(13) וכן כששכח 'יעלה ויבוא' ועדיין לא סיים את התפילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' קכד סי' ד"ה יכון, וכן בשעה"צ שם ס"ק מז) שיכול

